

Ковінько М.С.¹, Латишев М.В.¹, Сліпушко О.О.¹, Драчук А.І.²
Донецький національний університет ім. Василя Стуса¹
Вінницький державний педагогічний університет ім.М.Коцюбинського²

АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗДОРОВ'Я ЯК ІНТЕГРАТИВНОЇ ЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті висвітлено теоретичні аспекти інтегративного змісту здоров'я як пріоритетної цінності людини. Проведено аналіз аксіологічної сутності здоров'я з теоретичною інтерпретацією та з'ясуванням структури і ролі у житті людини. Дається характеристика здоров'я у системі інших людських цінностей. Підтверджено, що пріоритет здоров'я у системі інших людських цінностей визначається тим, що воно виступає як регулятор поведінки людини охоплюючи усі сторони її буття, адже від рівня здоров'я залежить можливість самореалізації та самоактуалізації особистості.

Ключові слова: здоров'я, здоров'яціннісні аспекти, цінність, ціннісні орієнтації.

Ковинько М.С., Латышев Н.В., Слипущко Е.А., Драчук А.И. Аксиологический анализ здоровья как интегративной ценности личности. В статье освещаются теоретические аспекты интегративного содержания здоровья как приоритетной ценности человека. Проанализирована аксиологическая сущность здоровья с теоретической интерпретацией и выяснением структуры и роли в жизни человека. Дана характеристика здоровья в системе других человеческих ценностей. Подтверждается, что приоритет здоровья в системе других человеческих ценностей определяется тем, что оно выступает как регулятор поведения человека, охватывая все стороны его бытия, ведь от уровня здоровья зависит возможность самореализации и самоактуализации.

Kovinko M.S., Latishev N.V., Slipushko E., Drachuk A.I. Axiological analysis of health as integrative personal value. It is cleared the theoretical aspects of the health care integrative content as a priority for human values in the article. Analysis of the literature showed that despite the different approaches to treatment of human health, all researchers agree on its highest integrative value in human life.

It's made the analysis of health axiological essence by means of theoretical interpretation and clarification of its structure and role in human life. It's given the characteristic of health in the system of another human values. In the axiological hierarchy health care belongs to the category of higher, universal values as an enduring, comprehensive and timeless value.

Valuable content of health is accumulated depending the health of man (society) to its condition, which provides successful activity. Along with the man's attitude to the health system it builds its values, preferences, goals, without which human existence loses its meaning. Health as a value includes a lot of sub values, which have essential meaning for human.

It's confirmed that health priority of some other human values is determined that it acts as a regulator of human behavior covering all aspects of its life, because of the level of health depends on the possibility of self-realization and self-actualization.

Value attitude to health is a universal value. In one or another form it is accepted and understood by all people, there is a close connection with other value attitudes personality permeates all kinds of attitudes, enriching them and provides human activity and emotional humanist meaning.

Key words: health, aspects of health care values, value, value orientations.

Постановка проблеми. Серед низки пріоритетних цінностей людини здоров'я, безумовно, відводиться головне значення. Проблему здоров'я було віднесено до глобальних проблем, вирішення яких пов'язують з виживанням людської цивілізації через демографічну катастрофу, причиною якої є психологічні, соціальні, екологічні, економічні, політичні та інші чинники. Міжнародні та державні документи акцентують увагу на необхідності термінового вирішення зазначеної проблеми, залучаючи різні рівні впливу на неї: політичні, медико-біологічні, медико-соціальні, психолого-педагогічні та інші [16, 17, 20]. Цивілізаційні впливи негативно позначаються на здоров'ї людини, тому все гостріше постає питання його збереження-формування. Сутнісні аспекти здоров'я людини потребують глибокого наукового аналізу. Одним із таких аспектів є аксіологічна характеристика здоров'я, його ціннісний сенс для людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження здоров'яціннісних аспектів особистості займалося багато дослідників, виокремлюючи філософський, педагогічний, валеологічний, медичний, соціальний аспекти [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 15 і ін.]. Здоров'я, як понятійна категорія, несе в собі суб'єктивні й водночас об'єктивні ознаки. Цікавими з цього приводу є роботи академіка В. Казначеева, який розуміє здоров'я особистості, як процес збереження й розвитку психічних, фізіологічних, біологічних здібностей людини, її оптимальної працездатності, соціальної активності при максимальній тривалості активного життя [8]. Останнім часом робляться дієві спроби розроблення "моделі" здоров'я людини [1, 2, 3, 14, 21, 24 і ін.]. Окремі дослідники вважають, що здоров'я – це стан організму людини, коли його функції зрівноважені з довкіллям, а будь-які хворобливі зміни відсутні [1, 4, 8 і ін.]. Здоровий організм характеризується широким діапазоном фізіологічних можливостей функціональних систем, високим рівнем фізіологічних резервів.

Викликає інтерес праця К. Хруцького, у якій він, розглядаючи здоров'я людини в триєдності його фізичного (біологічного), душевного (психічного) і духовного благополуччя, відзначає, що важливим є інтеграція двох основних підходів: адаптаційного й креативного – і доходить до висновку, що головним напрямом у досягненні індивідуального здоров'я виступає підвищення свідомого творчого потенціалу людини й вивільнення її активної самостійної креативної (духовної) діяльності. На цьому шляху центральним елементом затверджується розвиток і вдосконалення ціннісних ставлень людини. Цінності виступають як основні посередники здійснення процесу розвитку людини й послідовного досягнення нею станів свого особистого благополуччя (здоров'я) [15].

Незважаючи на різні підходи до проблеми трактування здоров'я людини, всі дослідники сходяться на його найвищій інтегративній цінності у житті людини.

Мета, завдання і методи роботи. Мета – проаналізувати та дати аксіологічну інтерпретацію здоров'я як інтегративної цінності особистості.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення та інтерпретація даних наукової літератури з проблеми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здоров'я – поняття багатофакторне, єдине визначення якого ще не сформульовано. Це пояснюється, очевидно, відсутністю у науці закінченого уявлення про самого носія здоров'я – людину як складне і суперечливе явище природи.

На сучасному етапі розвитку вчення про здоров'я предметом дискусій є рівень здоров'я, його структура, якість і кількість. На думку Г.Л. Апанасенка, для оцінки стану здоров'я людини найбільш перспективним є комплексний і кількісний підхід [1]. Під кількістю здоров'я слід розуміти суму "резервних можливостей" основних функціональних систем організму. Дане визначення, проте, не має чіткого кількісного змісту, що пов'язано з труднощами розробки кількісних критеріїв здоров'я, які стосуються як морфологічних, так і функціональних показників.

Інтегральна, системна сутність здоров'я призводить до великої кількості його дефініцій. Зокрема, у медицині здоров'я людини розглядається як відсутність хвороб; в гігієні - як відсутність чинників ризику захворювання або стійкості організму до них і ліквідації можливих загроз; в біології погляд на здоров'я показує необхідність взаємодії організму із середовищем і його адаптацією до нього в процесі онтогенезу. Психологічне формулювання здоров'я зводиться до подолання і заперечення хвороби як стратегії життя людини. Інформаційний підхід характеризує здоров'я як здатність людини зберігати відповідну віку стійкість в умовах різних змін кількісних та якісних параметрів триединого потоку сенсорної, вербальної та структурної інформації.

Фахівці в галузі екології розглядають здоров'я як стан динамічної рівноваги між людиною і навколишнім середовищем, а хворобу як невміння людського організму пристосуватися до умов навколишнього середовища. Соціальні науки розглядають здоров'я не тільки як медико-біологічний феномен. Указується, що на нього впливають соціальні, психологічні, культурні, економічні та біологічні чинники. Здоров'я відображає одну з найбільш чутливих сторін життя суспільства і через це визначає необхідність проведення наукових досліджень і вироблення шляхів його збереження. Широке тлумачення проблеми здоров'я різними науками не привело до єдиного трактування цього поняття.

Концептуальне трактування поняття «здоров'я» може розглядатися в двох напрямках. У широкому сенсі слово «здоров'я» виступає як стан людського організму, що відображає адекватні функції організму в конкретних умовах, біологічних, екологічних, соціальних. У вузькому сенсі слова, «здоров'я» означає нормальне функціонування організму людини і відсутність хвороби, що оцінюється стандартами здоров'я для певних груп населення на підставі середньостатистичних даних.

Сучасні наукові дані свідчать, що здоров'я людини є складним феноменом, котрий можна розглядати як філософську, соціальну, економічну, біологічну, медичну категорії, як об'єкт споживання, вкладання капіталу, як індивідуальну і суспільну цінність, явище системного характеру, динамічне, що постійно взаємодіє з довкіллям, яке, в свою чергу, постійно змінюється.

Говорячи про людину як про вищу форму реалізації феномена життя, варто пам'ятати про її здатність пізнавати і пропускати через себе картину навколишнього світу, відчувати своє місце серед собі подібних і самовиражатися через соціальну активність. Ці здібності характеризують психічні (емоційно-інтелектуальні) і духовні аспекти здоров'я людини як вищі прояви його цілісності [18, 22]. Цінність людського життя є абсолютною цінністю, бо життя - це єдина умова і критерій для існування будь-якої іншої цінності. Вона може оцінюватися як самим індивідом, так і суспільством, в якому індивід живе. Це обумовлює необхідність розгляду цінності життя в двох аспектах: соціальному та індивідуальному.

Уявлення про цінність життя і здоров'я в соціальному аспекті має конкретно-історичний характер, через що його необхідно розглядати як особливий культурно-історичний феномен. Отже, суспільні підвалини, економічний розвиток, рівень освіченості населення сприяють формуванню певного типу особистості з конкретними потребами і способами їх реалізації. Е.Н. Вайнер виділяє дві основні ознаки, що визначають цінність здоров'я людей [4]:

- соціальну як міру працездатності, соціальної активності, діяльного ставлення людини до світу;
- особистісну як стратегію життя людини, ступінь панування людиною над обставинами життя.

Якщо спробувати визначити місце здоров'я в структурі особистості, то варто виділити наступні взаємозв'язки структурних елементів з компонентами здоров'я: індивід - фізичний (тілесний) показник благополуччя; індивідуальність – психологічний або душевний; особистість - соціальний показник благополуччя людини.

Фізичний показник здоров'я та способи його формування вивчалися вже досить довго в різних галузях знань (медицина, гігієна, фізична культура), і нині ці знання успішно використовуються в діяльності людини. Основним критерієм благополуччя фізичного в науці прийнято вважати відповідність різних показників роботи систем організму прийнятним нормам (фізіологічними, фізичними, біохімічними та ін.).

Що стосується душевного здоров'я, то деякі суттєві кроки в цьому напрямі були зроблені, починаючи з релігійних вчень про душу і сенс життя, а потім науково конкретизовані в області психодіагностики, психотерапії та в психології розвитку особистості людини. Його можна визначити як результат взаємодії між біологічними потребами індивіда і вимогами суспільства.

Соціальне благополуччя як компонент здоров'я є самим непостійним, що залежить від великої кількості чинників та з великими труднощами піддається вивченню і регулюванню. Отже, соціальне благополуччя - це найскладніший елемент здоров'я, оскільки містить у собі всі рівні існування й розвитку індивіда. Оскільки основою соціального благополуччя людини є успішне розв'язання суперечностей між потребами особистості та потребами суспільства, то мірою, що визначає цей компонент здоров'я, можна вважати певний критерій збігу системи цінностей особистості та суспільства, що в цілому опосередковує розвиток суб'єктності. Ціннісні орієнтації - змістовна сторона спрямованості особистості і системотворчий

компонент внутрішньої структури особистості. Проявляючись у переконаннях, оцінках, мотивах і потребах особистості, ціннісні орієнтації багато в чому визначають поведінку і діяльність людини.

Найважливішим підходом у формуванні здоров'я є постулювання його ціннісного сенсу. Цінності є соціально набутими елементами структури особистості, і виступають як фіксовані, стійкі уявлення про бажане. Вони існують незалежно від конкретної особистості, як елемент культури, і стають елементами духовної культури особистості, важливими регуляторами поведінки настільки, наскільки освоюються цінності культури.

Усі соціальні цінності проходять «фільтрацію» через шкалу цінностей особистості на підставі її життєвого досвіду, знань і планів. Цінність і сенс виникають із взаємодії об'єктивного світу з потребами людини, що не завжди збігаються, особливо щодо визначення цінності і сенсу здоров'я для суспільства і індивіда. На кожному етапі свого розвитку суспільство має певні життєві цінності, і вони досить стабільні. Життєві цінності людини зазнають змін у визначені вікові періоди життя, а також і в періоди соціально-економічних криз суспільства, що дуже характерно для нинішньої України.

Цінність здоров'я набула особливої актуальності в наш час і цілком правомірно належить як до життєво важливих індивідуальних цінностей, так і до універсальних, загальнолюдських, вічних і абсолютних цінностей. Це та наскрізна цінність, актуальність якої є незаперечною у житті людської спільноти.

Нині склалися нові обставини, які поставили проблему людини, її життя, здоров'я й інших вітальних, духовних і соціальних цінностей на перший план. У зв'язку з цим особливу значимість здобувають питання уточнення й конкретизації поняття здоров'я, у тому числі й здоров'я як цінності.

Здоров'я може мати різні ціннісні характеристики, які суттєво різняться за носіями, видами, структурою тощо. Насамперед аксіологічний аналіз здоров'я припускає з'ясування його ціннісної сутності, структури й ролі в житті людини [9].

За своєю ціннісною сутністю здоров'я виступає благом, тобто тим, що відповідає потребам, інтересам, має позитивне значення для людей. В аксіологічній ієрархії здоров'я відноситься до розряду вищих, універсальних цінностей, тому що має неминуще, всеосяжне й позачасове значення. Водночас здоров'я є цінністю-засобом, тому що «існує не само по собі» (Платон), а є умовою існування ще більш значимої цінності – життя.

Ціннісний зміст здоров'я акумулюється відносно людини (соціуму) до свого стану, який забезпечує успішну життєдіяльність. Разом зі ставленням людини до здоров'я вибудовується система її ціннісних орієнтацій, переваг, цілей, без яких людське існування втрачає смисл.

Здоров'я як цінність включає безліч субцінностей, які мають смисложиттєве значення для людини. Здоров'я – це і насолода, і користь, і слава, і краса, і добро, і щастя. У цьому відношенні про здоров'я можна говорити як про універсальну цінність. Носіями здоров'я, а отже, і суб'єктами ціннісного ставлення можуть виступати окремі особистості, соціальні групи, суспільство в цілому. Розрізняють індивідуальне здоров'я, соціальне (здоров'я колективу, соціальної спільноти, етносу, релігійної конфесії, професійної або вікової групи тощо) і планетарне (загальнолюдське) здоров'я.

Здоров'я індивіда як цінність – це захід можливого здійснення людиною цілеспрямованих і усвідомлених дій (обмеження невмінням не береться до уваги) на поліпшення свого фізичного й духовного стану, адаптації до життєвого середовища. Здоров'я соціальне (суспільства) як цінність – це значимість для суспільства ступеня реалізації смисложиттєвих можливостей його членів.

За своєю структурою здоров'я як цінність включає два основних компоненти. Об'єктивний компонент – це сукупність можливостей, які можуть бути реалізовані за наявності повноцінного здоров'я. Це може бути статусна роль у суспільстві, професія, рід занять, тривалість життя тощо. Суб'єктивний компонент здоров'я як цінності – це ставлення суб'єкта до свого здоров'я. Воно виражається в перевагах, ціннісних орієнтаціях, мотивації в поведінці стосовно здоров'я.

Потреба в здоров'ї та переживання стану здоров'я як життєвої цінності багато в чому обумовлюють суб'єктивну оцінку здоров'я. Людина може знати про цінності здоров'я, але з цього не виходить, що вони (цінності) будуть визнані, прийняті й засвоєні нею. Тобто людина може ставитися до них індиферентно, оскільки вони віддалені від її головних проблем.

Проаналізуємо поняття «здоров'я» з погляду того, чи є воно «справжньою» і «вищою» цінністю людського буття. Звернемося для цього до критеріїв, розроблених для таких цінностей Г. Парсонсом [11].

За теорією Парсонса така цінність повинна бути надійною, тому що непередбачена, мінлива, і тому ненадійна, цінність не може щонайкраще задовольняти потреби людей. Справжня цінність завжди надійна, ніколи не підводить і діє постійно протягом тривалого часу. Здоров'я, безумовно, належить до цінностей такого роду, оскільки діє впродовж філогенезу людства й онтогенезу окремих людей, задовольняючи їх біологічні, психологічні, соціальні й духовні потреби.

За іншої умовою цінність повинна бути джерелом і творцем інших цінностей (благ), тобто такою цінністю, без якої різко слабшає або зовсім припиняється процес створення окремих цінностей, їх зростання і зміна. Здоров'я являє собою саме таку цінність, оскільки є необхідною умовою реалізації всіх життєвих планів (цінностей) особистості, тільки за наявності здоров'я можлива ефективна діяльність людини і повноцінне здійснення всіх інших цінностей.

Цінність повинна бути повністю задовольняючою, самодостатньою. Вона повинна бути повністю задовольняючою не тільки окремого індивіда, але й усіх, хто нею володіє. Здоров'я є саме такою цінністю, оскільки робить життя бажаним, а також стає благом для всіх і для кожного, хто його має.

Цінність повинна бути цільовою в тому розумінні, що задає значення, роль, порядок і напрямок усім речам і видам діяльності, які співвіднесені з нею. І цій умові «здоров'я» відповідає, оскільки здійснення здорового стилю життя підпорядковує й визначає весь спосіб життя людини, накладаючи відбиток на його життєдіяльність.

Цінність повинна задовольняти родові людські потреби, тобто, як стверджують гедоністи, цінність повинна бути такою, щоб у тому або іншому смислі, у будь-який час і в будь-якому місці задовольняти всіх людей. І цьому критерію здоров'я як цінність, безумовно, відповідає.

Отже, згідно з даною класифікацією, «здоров'я» за всіма критеріями підходить під визначення «справжньої» і «вищої»

цінності.

В. Казначеев стверджує, що «здоров'я – лише засіб у виконанні людиною її соціально-історичних цілей». Він уточнює, що «коли здоров'я стає для індивіда з його соціальними переконаннями домінуючою самоціллю, то подальша лінія його життя (вітального циклу), по суті, зменшує в людини, що прийняла таку установку, можливості важливих інструментів керування здоров'ям, мобілізації резервів, життєстійкості тощо» [8].

П. Бундзен переконаний, що «здоров'я саме по собі навряд чи є термінальною (кінцевою) цінністю для людини, яка обумовлює всю систему життєвих установок особистості» [3]. Здоров'я само по собі варто розглядати не як самоціль, а лише як передумову, плацдарм для досягнення вищого рівня життєдіяльності.

Досліджуючи психічне здоров'я і його порушення у взаємозв'язку з вищими цінностями людини, А. Маслоу у своїй теорії самоактуалізації розглядав вищі цінності як свого роду детермінанти здорового й повноцінного індивіда [10, 19].

Ураховуючи наукові позиції різних авторів, ми можемо говорити, що здоров'я, навіть будучи вищою цінністю, не може бути головною метою життя (самоціллю), але оскільки воно є необхідною умовою досягнення всіх інших значущих цінностей (без здоров'я вони не мають смислу), то, навіть не будучи головною метою життя, воно може й повинно бути вищою цінністю життєдіяльності людини.

Будучи вищою цінністю, здоров'я в процесі свого формування створює численні й різноманітні групи інших цінностей: матеріальні (добробут, висока заробітна плата, пільги тощо), фізичні (працездатність, бадьорість, краса тощо), психічні (гарний настрій, упевненість у власних силах, психологічний комфорт тощо), духовні (естетичні, моральні), соціальні (повага навколишніх, престиж).

Висновок. Таким чином проведений аксіологічний аналіз дає підстави стверджувати, що у системі цінностей людини цінність здоров'я займає одне з пріоритетних місць. Лише здорова особистість здатна у повній мірі проявити свій потенціал самоактуалізації. Пріоритет формування ціннісного ставлення до здоров'я визначається тим, що воно виступає як регулятор поведінки людини, охоплюючи всі сторони її особистісного, сімейного, духовного, суспільного й державного буття. Ціннісне ставлення до здоров'я має загальнолюдське значення. Воно в тій або іншій формі приймається й усвідомлюється всіма людьми, існує в тісному зв'язку з іншими ціннісними настановами особистості, пронизує всі види ставлень, збагачуючи їх, і надає діяльності людини емоційне забарвлення й гуманістичний зміст.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у виявленні здоров'яформувальних мотиваційно-ціннісних механізмів.

Література

- 1Апанасенко Г. Л. Книга о здоровье / Г. Л. Апанасенко. – К. :Медкнига, 2007. – 132 с.
- 2Бальсевич В.К. Физическая культура человека: состояние, проблемы и стратегия развития на перспективу (актовая речь). –М: ГЦОЛИФК, 1992.
- 3Бундзен П. В. Современные технологи валеометрии и укрепление здоровья населения / П. В. Бундзен, В. И. Баландин, О. М. Евдокимова, В. В. Загранцев // Теория и практика физической культуры, 1998. – №9. – С. 7–11.
- 4Вайнер Э. Н. Валеология: учебник для вузов / Э. Н. Вайнер. – [3-е изд., испр.]. – М. : Флинта: Наука, 2005. – 416 с.
- 5Визитей Н.Н. Социология спорта.- К: Олімпійська література, 2005-247с.
- 6Завидівська Н. Н. Аксіологічні аспекти формування культури здоров'я студентської молоді у процесі фізичного виховання / Наталія Завидівська // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів : Українські технології, 2009. – Вип. 13 : у 4-х т. – Т. 2. – С. 47–53.
- 7Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1997. – 204 с.
- 8Казначеев В. П. Основы общей валеологии. / В. П. Казначеев. – М. : Воронеж, 1997. С. 21
- 9Куйдина Т. М. Аксиологический аспект изучения здоровья в процессе подготовки педагогов-валеологов / Т. М. Куйдина // Здоровье человека –6 : матер. VI Международного научного конгресса валеологов / под ред. проф. В. В. Колбанова. – СПб. : издательство СПбГМУ, Санкт-Петербург, 2011. – С. 53–54.
- 10Маслоу А. Г. Мотивация и личность. Изд. 3. / А. Г. Маслоу. – СПб. : Питер, 2002. – 352 с.
- 11Парсонс Т. Человек в современном мире // пер. с англ. – М., 1985. – 428 с.
- 12Понамарёв Н.И., Физическая культура, как элемент культуры общества и человека. – СПб: ГАФК.-1996.
- 13Столяров В.И. Ценности спорта и его гуманизации. –М., РГАФК, 1995.
- 14Сущенко Л. П. Здоровий спосіб життя людини / Л. П. Сущенко . – Запоріжжя : ЗДУ, 1999. – 324 с.
- 15Хруцкий К. С. Аксиологический подход в современной валеологии : дис... кан. философ. наук: 09.00.13. / Константин Станиславович Хруцкий. – Великий Новгород, 2000. – 194 с.
- 16Bulicz E., Murawow I. Wychowanie zdrowotne.Cz. 1. Teoretyczni podstawy waleologii. – Radom : Wyd. PR, 1997. – 283 s.
- 17Faresjo T. Social environment and health // Scand I. Prim. Health Care. —1992. — № 2. — P. 105-110.
- 18Lehwald H. D. Game Adaptation : Essential to Health Integration Within Physical Education / H. O. Lehwald, KGreene // The Physical Educator. – 1996. – Vol. 53. – № 4. – P. 94–100.
- 19Maslow A. Motivation and personality / A. Maslow. – New York: Addison – Wesley Educational Publishers, Inc., 1987. – 293 p.
- 20Noack H. Concepts of health and health promotion / H. Noack // Measurements in Health Promotion and Protection. – Copenhagen, 1987.

- 21Paul A. Za marche, Our Health Paradigm [Text] / A. Paul // Public Health Report. — 1995. — Vol. 110. — № 5. — p. 556- 557.
- 22Taylor S.E. Health psychology, 2nd edn. — New York: Mc, 1991.
- 23Williams A. The histography of health and fitness in physical education / Williams A. // Physical education association research. — 1988. — No. 3 (Suppl.).
- 24Williams L Kemp. Environmental health secrets / Luanne Kemp Williams, Ricky L. Langley. — Philadelphia : Hanley & Belfus, 2001. — 266 p.

Лапшина Г.Г., Гриб А.І. Дмитрієв Р.Л.
Українська академія друкарства, м.Львів

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ВНЗ

Основними факторами, що визначають зміст спеціальної фізичної підготовки, є характер, мета та умови праці майбутніх фахівців. Мета та характер охоплюють найважливіші виробничі операції, типи діяльності, що переважають, знаряддя та форми організації праці, робочі пози, режими праці, відпочинку тощо. Кожний з перерахованих компонентів праці подає вимоги певним психофізіологічним якостям та руховим навикам. Винятково важливим фактором, що впливає на склад спеціальної фізичної підготовки, є умови праці, які характеризуються параметрами виробничого мікроклімату, наявністю чи відсутністю професійних захворювань, рівнем дотримання санітарно-гігієнічних норм та вимог.

Значення перерахованих факторів для визначення змісту спеціальної фізичної підготовки сьогодні не викликає сумнівів. Однак, не зважаючи на це, зміст спеціальної фізичної підготовки різними авторами трактується часом з діаметрально-протилежних сторін: немає єдиного погляду навіть у визначенні цього поняття. Дуже чітко проглядається термін СФП тільки у спорті вищих досягнень. Окремі автори на основі досліджень прийшли до висновку, що для успішного оволодіння певними професійними якостями необхідний певний рівень спеціальної фізичної підготовки людини. Авторами статті зроблена спроба обґрунтувати СФП у системі фізичного виховання технічного ВНЗ.

Ключові слова. Спеціальна фізична підготовка, студенти, професійна діяльність, спеціальна працездатність.

Лапшина Г. Г., Гриб А.И., Дмитрієв Р.Л. Специальная физическая подготовка. Основными факторами, что определяют смысл специальной физической подготовки есть характер, цель и условия работы будущих специалистов. Цель и характер охватывают главные производственные операции, типы деятельности, что преобладают, орудия и формы организации труда, рабочие позы, режимы работы, отдыха. Каждый с перечисленных компонентов труда подает требование к определенным психофизиологическим качествам и двигательным навыкам. Исключительно важным фактором, что влияет на состав специальной физической подготовки, есть условия труда, которые характеризуются параметрами производственного микроклимата, наличием (отсутствием) профзаболеваний, уровнем санитарно-гигиенических норм.

Значение перечисленных факторов для определения смысла специальной физической подготовки сегодня не вызывает сомнений. Но смысл специальной физической подготовки разными авторами часто трактуется с диаметрально-противоположных сторон: нет единого взгляда даже в определении этого понятия. Очень четко СФП определена только в спорте высоких достижений. Некоторыми авторами, на основе исследований, сделаны выводы что для усвоения определенных профессиональных качеств необходим определенный уровень специальной физической подготовки. Авторами статьи сделана попытка обосновать СФП в системе физического воспитания технического ВНЗ.

Ключевые слова. Специальная физическая подготовка, студенты, профессиональная деятельность, специальная работоспособность.

Lapshina G.G., Hryb A.I., Dmytriv R.L. Special Physical training of university students. The main factors that determine the content of special physical training is the nature, the purpose and the conditions of the future professionals. The purpose and the nature of covering the most important manufacturing operations, the types of activities which predominate, tools and forms of work organization, working postures, modes of work, rest and so on. Each of these components at work shows certain requirements to psychophysiological qualities and motor skills. An extremely important factor which affects the composition of the special physical training, are working conditions which are characterized by the production parameters of microclimate, by presence or absence of occupational diseases, by the level of compliance with sanitary standards and requirements.

No doubts the value of these factors is to determine the content of special physical training today. However, despite this, special physical training content sometimes treated with diametrically-opposite sides by different authors: there is no single point of view, even in the definition of the term. It is clearly seen in SPT term only in the sport of higher achievements. Some authors basing on a research concluded that successful mastering of the certain professional qualities required some level of special physical training of the person. The authors attempt to justify the SPT system of physical education in technical universities.

Keywords. Physical training, students, professional activities, a special performance.

Актуальність. Спеціальна фізична підготовка студентів, як елемент системи фізичного виховання у вищому навчальному закладі займає чільне місце в теорії та практиці фізичної культури і спорту. Зусиллями багатьох спеціалістів, зокрема Н.І. Пономарьова (1960); В.В. Беліновича (1967); Б.І. Зацірського (1967); В.У. Агєєвця (1969); В.І. Ільїнича (1973,1980,1988); Р.Т. Раєвського (1960, 1970, 1985) Романенко В. О. Лапшиної Г. Г., визначений зміст, форми і методи